

निर्मित लि. निर्+भा-क्त। कतरचने “निजनिर्मितकारि-
कावलीम्” सि०सु० ।

निर्मिति स्त्री निर्+मा-भावे क्तिन् । निर्माणे करणे ।
 “नवरसचिरां निर्मितिमादधती भारती कवेर्जयति”
 काव्यप्र० ।

निर्मुक्त ए० निर्गुण-तः । इत्युक्तं कश्चिद् बर्णे (खोबसवाड़ा
साय) निःशेषेण सक्तः । निष्परिण्यहे शसङ्गरहिते
श्वस्वस्थे च कस्यरः । ४ वियुक्ते भेदि “हिमनिर्घन्त-
यो यो गे चित्ताचन्द्रमसोरिव” रघुः ।

निर्मुट ग० निर्गतं सुटं यकात् प्रा० ब० । १ करगुन्यहट्टे (सुटि-
गुन्यहट्ट) हारा० । २ वनस्पतौ पु० त्रिका० ३ सूर्यो
४ सूर्ये पु० हारा० ।

निर्मूलं त्रि० निर्गतं मूलमस्य प्रा० व० । मूलरहिते “आरुह्य
दृष्ट्यान् निर्मूलान् गजः परितुदञ्जिव” भा० उ० ७४४० ।

निर्मूलन न० निर्मूलं+कृतौ णिच्-भावे ल्युट् । उत्पादने
निर्मजस् अय्य० निर्+मृज्-“ईश्वरे तोमुनकमुनौ” पा०
तमर्थे कमुन् । निर्मादुमित्यर्थे “सञ्ज्ञेव तु वा ईश्वराः
यन्मूर्तिर्नृजः” ताण्ड्याव्या० २ २ २ । “निर्मादुमपगमयितुं
विनाशयितुमीश्वराः समर्थाः” भा० ।

निर्गुणं वि० निर्गुण-तत्त्वं । प्रोच्यते । “निर्गुणरागो-
धरः” सा० द० ।

निर्मोकं पु० निर् + छच् - वञ् । १ सर्पकक्षुके (खोखस) २ मोचने
 ३ सच्चाहे ४ आकाशे च मेदि० । “निर्मोकपथः कृष्णिभि-
 र्विमुक्ताः” रघुः । ४ सार्वार्थमनोःपुत्रभेदे पु० । “निर्मोक-
 विरलस्त्राद्याः सावर्णेस्तनया नृप !” भाग० ८ ११ ६ अथ
 निर्मोहेति पाठान्तरं तत्पार्थ ।

निर्मोक्ष पु० निःशेषेण मोक्षः प्रा० स० । निःशेषेण मोक्षे
 “अनिर्मुक्षप्रसङ्गः” सा०प्र०भा० ।

निर्मोहं त्वि० निर्गतो मोहो यस्मात् प्रा० व० । १ मोहशून्यो
 रैवतमनोः २ पुत्रभेदे पु० “अरण्यस्य प्रकाशश्च निर्मोहः
 सत्यवान् कृतो । रैवतस्य मनोः पुत्राः” हरिवं० ७ अ० ।
 ३ सावर्णिमनोः पुत्रभेदे निर्मोक्षश्चे दृश्यम् । तयोद्देश-
 मन्वन्तरे काशग्रमे ४ सप्तर्षिभेदे “तयोद्देशेऽथ पथ्याये भव्ये
 मन्वन्तरे मनोः” इत्युपक्रमे “निष्प्रकम्पस्तथा त्रयेः नि-
 र्मोहः काशग्रपस्तथा” हरिवं० ७ अ० ।

निम्ने लुका ११० निरु+११०-तन् संज्ञायां कन् प्रयोगः ॥ ज्ञानि-
युक्ते षोडशभिर्भेदे "निम्ने लुकाश्चतस्र भवन्ति" पञ्च-भिः
॥११२॥१३॥

निर्यन्त्रण न० निर्+यन्त्र-ल्युट् । श्रित्प्रीडने निर्ग त
यन्त्रणं यस्मात् प्रा० व० । श्यन्त्रणाशून्ये वाधाशून्ये
श्रित्प्रीडने षउष्कृङ्क्ष्वे त्रि० जटा० ।

निर्याण न० नियाति मदीऽनेन निर्+या करणे ल्युट् ।
 १गजापाङ्गदेशे । भावे ल्युट् । २मोचने ३अध्वनिर्गमे
 च मेदि० । ४निःसरणे ५प्रणवायोर्देहनिःसरणरूप-
 सरणे च अग्नावधिकस्यानभेदस्य च भेदेऽज्ञानं दृष्ट-
 प्प्रातर्के निरूपितं यथा “मृत्यु मृत्यु मृद्वेक्षणेन बहि-
 भिस्तद्वातकोपोद्भवस्तत्संयुक्तभगवतो बद्धभवो वीर्या-
 न्वितैर्भूरिभिः । अग्न्यम्बावुभजो ज्वरामयजतत्पटुत्तु-
 त्तथाष्टमे सूर्याद्यैर्निधने चरादिषु परस्त्राध्वप्रदेशे-
 क्षपि । शैवाद्याभिहतस्य सूर्यकुजयोर्मृत्युः खव-
 न्मृत्युः १० ४योः रूपे मन्दशशाङ्कभूतमयैर्बन्धुक्तकर्म-
 ४७ १० स्थितैः । कन्यायां सज्जनस्त्रीमोक्षकरयोः पाप-
 यज्ञैर्दयोः स्यातां यद्युभयोदयेऽर्कशशिनौ तोये तदा
 मज्जतः । मन्दे कर्कटगे जलोदरगतो मृत्युर्दगाङ्गे
 मृगे शस्त्राग्निप्रभवः शशिन्याशुभयोर्मध्ये कुजर्क्षे स्थिते ।
 कन्यायां बहिरोत्पथोपजनितस्तद्वत् स्थिते शीतगो-
 शीरे यदि तद्देव हिमगो रज्ज्वन्निपातैः क्षतः ।
 बन्वाङ्गीमवमस्योरशुभयोः सौम्यपहादयोर्द्वेष्णापेक्ष
 वसर्पपाशनिगडैः क्रिष्टस्थितैर्बन्धतः । कन्यायासशुभाग्नि-
 तेऽक्तमयगे चन्द्रे स्थिते मेघगे सूर्ये अजगते च दक्षि-
 भरणं स्त्रीहेतुकं मन्दिरे । शूकोद्भिस्ततः सुखेऽवनिष्ठते
 सूर्येऽपि वा खे १० यमे सप्तमीषाङ्गिमांशुभिश्च युगपत्या-
 पेक्षकोणाद्या ४ ६ १ गैः । बन्धुऽस्ते च रवौ १० विद्यत्यव-
 मिजे शीथेन्दुसंधीक्षिते काष्ठेनाभिहतः प्रयाति मरणं
 सूर्यात्मजेनेक्षिते । रन्वासादाङ्गहिमकौ १० १ ४ संयुद्धा-
 द्वाङ्गः प्रचीणचन्द्रबधिरार्किर्दिनेशयुक्तैः । तेरेव कर्म १०
 नवमोदय १ पुत ५ संस्यैर्धूमान्निबन्धनशरीरिनिकुट्टनान् ।
 बन्धुक्तकर्म ४७ १० संहितैः कुजसूर्यमन्दैर्निर्याणमायुध-
 शिखिचितिपात्रकोपात् । शीरोन्मुभूतमयैः खस-
 खासदस्यै २ ४ १० ज्ञेयः क्षतक्षमिष्ठतश्च शरीरपातः ।
 ख १० स्तेऽर्केऽवनिजे रसातलङ्गते वानप्रपातादुभयो
 यन्मोक्षपीडनजः कुजेऽक्तमयगे शीरेन्निनाभ्युज्जमे ।
 विष्णुमध्ये बधिरार्किशीतकिरणैर्ज्वालाशरीरक्षणेयैर्तावै
 गबितेन्दुसूर्यबधिरैर्व्योमाक्षबन्वा १० ७ १ क्षयान् । वीर्या-
 न्वितवक्रवीक्षिते शीथेन्दौ निधनस्थितेऽर्के । शुद्धो-
 द्भवरोगपीडया मृत्युः स्यात् क्षमिष्यदाहजः । यस्ते ७